

LBRIS

We know
books

Janet L. Nelson

REGE ȘI
ÎMPĂRAT

Viața lui Carol cel Mare

Traducere din limba engleză de
VALENTINA GEORGESCU

LITERA
București

Introducere	37
Capitolul 1. Povești de familie pe care Carol se poate să le fi știut	71
Capitolul 2. Copilul din poveste	103
Capitolul 3. Destinele familiei	129
Capitolul 4. Carol în Italia	155
Capitolul 5. Pace și război, 774–779	183
Capitolul 6. Familia stabilită, „...toată Saxonia subjugată“	213
Capitolul 7. Încălcarea limitelor	243
Capitolul 8. Francii, bavarezii și noua gândire, 787–789	273
Capitolul 9. Anii de la Regensburg	299
Capitolul 10. Saxonii, sarazinii, scandinavii și Conciliul de la Frankfurt, 792–794	329
Capitolul 11. Începutul sfârșitului Războaielor saxone, 792–799	349
Capitolul 12. Vremuri interesante, vremuri primejdioase	375
Capitolul 13. <i>Fin de siècle – début de siècle:</i> <i>Romanum gubernans imperium</i>	415
Capitolul 14. Anii de la Aachen	443
Capitolul 15. „Carol, prin milostivirea harului divin împărat și august... către iubitul și onorabilul său frate Mihail, glorios împărat și august“	481
Concluzie	510
Mulțumiri	517
Note ilustrații	519
Note	524
Abrevieri	596
Bibliografie	598
Indice	656

POVEȘTI DE FAMILIE PE CARE CAROL SE POATE SĂ LE FI ȘTIUT

I. POVEȘTEA LUI FREDEGAR

La începutul Evului Mediu, familiile de rang înalt își puteau transmite poveștile în scris.¹ Mai probabilă era transmiterea prin viu grai ori prin memoria socială înrădăcinată în locuri și spații. Povestea lui Carol a început cu stră-stră-străbunicul lui, Arnulf, în secolul al VII-lea. Povestitorul a fost Fredegar, autor al *Cronicii* în patru volume. Fredegar a preluat tradiția scrierii poveștilor de la Gregor de Tours (d. 594), dar a continuat-o într-o manieră distinctă laică și mai spre est, indicând un autor mirean interesat în Burgundia și Austrasia. Arnulf, episcop de Metz, și Pepin I (numit astfel de istoricii moderni pentru a-l deosebi de omonimele ulterioare), majordom al palatului din Austrasia, apar în *Cronici* acționând împreună în aceeași facțiune (*factio*) și murind cam în același timp, pe la 640. Fredegar și-a desăvârșit lucrarea la începutul anilor 660. Deși el scrisese despre Pepin I în termeni favorabili și cu entuziasm, a trecut sub tăcere asasinarea fiului lui Pepin, Grimoald, petrecută pe la 660. Întâmplător sau nu, familia lui Pepin a dispărut din analele istorice timp de aproximativ un deceniu, cam când Fredegar a încetat să mai scrie.²

II. POVEȘTEA GISELEI

După mai bine de 160 de ani de la moartea episcopului Arnulf, un scriitor de prin 804 sau 805, într-un moment în cursul domniei lui Carol în care chestiunea succesiunii ajungea la un moment decisiv, a încetat să mai scrie o serie de cronici cunoscute istoricilor moderni drept *Annales mettenses priores* (AMP), *Cronicile timpurii din Metz* (deși nu prea aveau legătură cu Metz, exceptând faptul că

acesta era locul de îngropăciune al carolingienilor, iar perioada lor timpurie nu arată ca o serie de cronici).³ În mod ciudat, autorul *AMP* s-a referit la *Pepini* cu sensul de urmași ai lui Pepin al II-lea, iar povestea spusă aici este cea a carolingienilor. Unii istorici moderni au fost tentați, pe drept cuvânt, aș spune eu, să presupună un autor sau un client care era membru al dinastiei, având un puternic interes pentru marea mănăstire de la Chelles, nu departe de Paris, menționată în *AMP* într-un moment-cheie, 804. Faptul că lucrarea se oprește în 805 ar putea sugera o legătură cu moartea autorului. La mănăstirea din Chelles, undeva între sfârșitul secolului al VIII-lea și moartea ei, „cu doar câțiva ani înaintea fratelui său“, a locuit Gisela, sora lui Carol – deși într-o cartă semnată de ea pe 13 iunie 799 aceasta se identifică nu ca o soră, ci ca „cea mai nobilă fiică a răposatului rege Pepin și a reginei Bertrada“.⁴ Autorul/clientul începea cu un discurs de slăvire a lui Pepin al II-lea, a cărui mamă, Begga, a fost fiica lui Pepin I și al cărui tată a fost Ansegisel, identificat de alte scrieri din secolul al VIII-lea – dar nu de *acest* autor, care a fost poate în mod deliberat discret cu paternitatea episcopului – ca fiu al lui Arnulf. Menționarea așezării Chelles și tema insistentă a istoriei dinastice a Pepinilor trimt semnale puternice despre sursele și scopurile *AMP*. Textul începe cu o descriere deosebit de bogată și exagerată a lui Pepin al II-lea, iar autorul dă dovadă de un interes recurent față de personajele istorice feminine (bune și rele), printre care Anstrud, moștenitoarea neustriană cu care Pepin al II-lea a aranjat căsătoria fiului său Drogo, la scurt timp după bătălia de la Tertry, care s-a dovedit a fi crucială pentru influența sporită a lui Pepin în Neustria. Aceste trăsături vin în sprijinul ideii că Gisela este cea care a comandat *AMP*, având chiar rolul de cvasiautor al lucrării. Mai târziu în această carte vom afla mai multe despre circumstanțele în care a apărut *AMP*. Pentru moment, unica informație din *AMP* despre Pepin al II-lea în acea secțiune de început pare să depindă de material aproape contemporan. Încălcând o „regulă“ autoimpusă a istoricilor de a presupune că, alte lucruri fiind identice, cu cât un text este mai apropiat ca dată de evenimentele consemnate, cu atât este mai probabil să fie cel mai bine informat, eu fac în cazul *AMP* o excepție de la această regulă, considerând detaliile despre Pepin al II-lea ca fiind „povestea secundară“, iar pe Gisela drept păstrătoare conștiințioasă a amintirilor familiei. În capitolele ulterioare din *AMP* însă, și dat fiind că aceasta este o sursă unică și extrem de părtinitoare, adopt o viziune mai sceptică și încerc să justific acest lucru.⁵

III. POVESTEA AȘA CUM A FOST SPUSĂ DE AUTORUL *VIEȚII GERTRUDEI*

Spre sfârșitul secolului al VII-lea, în povestea vieții unui sfânt și relatarea unei serii de miracole, genealogia Pepinilor a căpătat pentru prima oară formă și a fost „definită de femei”.⁶ Prima dintre acestea a fost Itta, stră-stră-străbunica lui Carol, a cărei fiică, Gertrude (născută pe la 621), alesese, conform autorului *Vieții* sale, viața de călugăriță. *Viața* scrisă pe la 670, la 20 de ani după moartea Gertrudei, sublinia poziția Ittei ca *materfamilias*, pe genunchii căreia crescuse fiica ei. Gertrude a devenit stareța unei mănăstiri înălțate pe moșia inițială a Ittei, Nivelles.⁷ În *Viața* Gertrudei este menționată, de asemenea, moșia Fosses, aparținând tot Ittei, iar cartea cu miracolele Gertrudei (scrisă pe la 700) menționează o a treia moșie, Andennes, unde s-a retras o altă fiică a Ittei, Begga, văduvă fiind (dobândind ea însăși reputație de sanctitate la momentul potrivit). Aceste texte arată că Itta era o moștenitoare bogată și că, prin căsătoria cu Pepin I, a adăugat Nivelles, Fosses și Andennes averii comune. O genealogie realizată la Metz, la începutul secolului al IX-lea, o pomenește pe Begga, fiica mai mică a Ittei și a lui Pepin, căsătorită cu fiul lui Arnulf, din căsătoria lor rezultând un fiu, Pepin al II-lea. Astfel, Begga a fost „indispensabilă, *sine qua non*, pentru familia Pepinilor”.⁸ Sora ei mai mare, Gertrude, „dăruiată Domnului”, devenise stareță la Nivelles, mănăstire ctitorită de văduva Itta când proprietățile moștenite au devenit ale ei pentru a le pune la dispoziție.⁹ Itta și Begga „stabiliseră” genealogia, dar Gertrude a fost din toate punctele de vedere un personaj la fel de important în istoria familiei: contribuția ei nu a fost prin maternitate, ci prin dedicarea timpurie și fermă a vieții sale lui Dumnezeu, după cum este consemnat în *Viața* și miracolele ei. Nu a fost surprinzător faptul că Nivelles a devenit un loc de cult al dinastiei, prețuit mai ales de femeile din familie. Mai surprinzătoare, dar care merită cumpănită, a fost întrebarea retorică a autorului *Vieții* Gertrudei: „Cine trăiește în Europa și nu cunoaște măreția numelor și a locurilor din familia ei?”

IV. POVESTEA AȘA CUM ESTE SPUSĂ LA NOTRE DAME, SOISSONS

O altă narațiune istorică, *Liber historiae francorum* (LHF), scrisă pe la 727, dar finalizată, de fapt, în 721, s-a concentrat nu asupra unei familii, ci a unor oameni și a unei regiuni – francii și Neustria; într-adevăr, pentru

acest autor francii erau neustrienii.¹⁰ În primele capitole ale poveștii, autorul *LHF* s-a inspirat dintr-o versiune prescurtată a *Istoriilor* lui Gregor de Tours, manifestând un interes deosebit față de reginele france, care fuseseră figuri proeminente acolo, precum și față de Soissons și de regiunea văii râului Oise. Din aceste interese evidente, unii istorici moderni au tras concluzia destul de rezonabilă că autoarea a fost o călugăriță care a scris în marea mănăstire Notre Dame, Soissons.¹¹ Aceasta a dat dovadă de prea puțin interes față de Austrasia sau de familia Pepin până prin 675, după care a consemnat principalele momente din cariera străbunicului lui Carol, Pepin al II-lea (640/650–714), deși nu în ordine cronologică: mai întâi, ea a evidențiat victoria lui Pepin asupra neustrenilor la Tertry (687), urmată de întoarcerea lui în Austrasia, dar abia atunci a notat, ca și cum și-ar fi amintit de asta, că Pepin, evident cu ceva timp în urmă, se căsătorise „cu însăși nobila Plectrud“, care i-a dăruit doi fii, cel mai mare dintre ei, Drogo, devenind duce de Champagne. Câteva rânduri mai jos, autorul *LHF* notează că Pepin mai avusese o soție (necunoscută), cu care avea un fiu pe nume Carol (poreclit ulterior Martel), care era „foarte educat, cu calități excepționale și abilități militare“.¹²

V. POVEȘTEA LUI BEDA

Pepin al II-lea nu a fost doar o figură de interes pentru autorii franci cu legături printre Pepini. El a atras atenția unui contemporan mai tânăr dincolo de Canal care a fost, printre altele, și istoric. Acesta a fost Beda (672/673–735), care și-a desăvârșit *Istoria ecleziastică a poporului englez* în 731. Beda fusese dedicat din copilărie vieții monastice de la Wearmouth-Jarrow. Deși el nu a părăsit niciodată Northumbria natală, numeroasele sale relații, precum cele cu rezidenții de la Nivelles, au existat pretutindeni. În ultima dintre cele cinci cărți ale *Istoriei ecleziastice* scrise de el, Beda a consemnat activitățile lui Pepin, „căpetenia oștilor france (*dux Francorum*)“, de a susține predicile misionarilor anglo-saxoni în fața popoarelor parțial creștinate, ori păgâne, de pe continent. La începutul anilor 690, Pepin își extinsese domnia în sudul Frisiei, unde l-a ajutat pe preotul din Northumbria Willibrord (657/658–739) să stabilească o bază, după care l-a trimis la Roma să obțină acordul papei de a predica. Willibrord „spera totodată să primească moaștele binecuvântaților apostoli și martiri întru Hristos, astfel încât, după ce... va fi ctitorit biserici... să pună moaștele în ele, închinând fiecare biserică sfântului ale cărui oseminte se aflau acolo“.¹³ Când Pepin a auzit

că doi dintre camarazii predicatori anglo-saxoni ai lui Willibrord fuseseră uciși de asasini din Saxonia Veche, încă păgână, el „a poruncit ca trupurile lor să fie aduse la el și le-a înhumat cu mare fast în Biserica din Köln“, tratându-i astfel ca pe niște martiri.¹⁴ Apoi, „la îndemnul soției sale Plectrud“, Pepin i-a oferit lui Suidbert, un alt tovarăș al lui Willibrord, pământ la Kaiserwerth, pe malul estic al râului Rin, la vreo 40 de kilometri în aval de Köln, pentru ca acesta să poată înălța acolo o mănăstire.¹⁵ În 695, Pepin l-a trimis pe Willibrord într-o a doua vizită la Roma, pentru a fi binecuvântat de papă ca „arhiepiscop al frizonilor la cererea lui Pepin“. ¹⁶ Curând după întoarcerea lui Willibrord, „bogata și nobila văduvă Irmina“, mama lui Plectrud, i-a oferit pământuri pe care să ridice o mănăstire la Echternach, puțin mai la vest de Trier, pe malul râului Sauer, afluent al râului Mosela. Aceasta este dovada care provine mai degrabă dintr-un document contemporan, și nu de la Beda, dar se potrivește foarte bine cu ce știa Beda.¹⁷ În 708, Willibrord și-a stabilit reședința arhiepiscopală la Utrecht „în faimoasa lui [a lui Pepin] fortăreață“. ¹⁸ Narațiunea lui Beda făcea legătura între aceste persoane și locuri. Interesul lui față de Willibrord și față de camarazii săi venea dintr-un sentiment puternic că eforturile lor au fost un dar de mulțumire pentru convertirea anglo-saxonilor prin eforturile papale și france, subiectul *Istoriei ecleziastice* scrise de el.¹⁹ Într-o lume de războinici pioși și nobile domnițe, impulsul religios al lui Beda a generat susținere politică. Acțiunile predicatorilor și ale laicilor care dețineau puterea s-au completat reciproc: acești bărbați și femei prețuiau aceleași țeluri cu egală sinceritate. Localizarea moaștelor în fortărețe precum Utrecht și Köln a consolidat autoritatea religioasă și politică într-un peisaj local, intensificând și perpetuând totodată legăturile cu Roma.

VI. POVEȘTILE LUI CHILDEBRAND ȘI NIBELUNG SAU „CONTINUATORII LUI FREDEGAR“

La puțin timp după ce autorul *LHF* și-a încetat activitatea, în 727, un nou autor a alcătuit o versiune total revizuită a *Cronicii* lui Fredegar, adăugând o variantă a *LHF* (cunoscută drept versiunea „B“) de la Capitolul 42 și până la Capitolul 52, ultimul. Continuatorul a făcut câteva adăugiri semnificative despre Pepini la consemnările evenimentelor din *LHF* dintre anii 711 și 719, a lăsat câteva goluri bizare și confuzii din anii 720, dar începând cu anii 730 a oferit o narațiune originală și – se înțelege de la sine – extrem de părtinitoare până în 751, cu o a doua continuare

de acolo până în 768. În Capitolul 33, care se referă la evenimentele din 751, autorul relatează alegerea și consacrarea lui Pepin al III-lea „alături de regina Bertrada“. În Capitolul 34, un manuscris conține următoarele:

Până aici, ilustrul bărbat contele Childebrand, unchiul regelui Pepin menționat mai sus, s-a îngrijit cu mare conștiinciozitate de scrierea acestei *Istории* sau *Faptele francilor*. Din acest punct, consemnarea continuă sub supravegherea ilustrului tânăr Nibelung, fiu al lui Childebrand, care a fost și el conte.

Istoricii moderni cunosc această pereche tată-fiu drept Continuatorii lui Fredegar.²⁰

Pentru anii 730, povestea Primului Continuator, deși plină de lacune și vagă, devine sursa-cheie de informații. Pentru perioada 741–768, atât Childebrand, cât și Nibelung sunt extrem de importanți, deoarece scriu destul de independent de alți cărturari ai secolului al VIII-lea, indiferent dacă ceilalți au scris mai mult sau mai puțin în aceeași perioadă (dar cu o concizie frustrantă) sau, în cazul celei mai cunoscute dintre lucrările de acest gen, *Annales regni Francorum* (ArF), dacă nu au fost scrise în aceleași vremuri, ci în 789/790 (deși au folosit materiale vechi). În restul acestui capitol și în următorul voi exploata la maximum Continuatorii lui Fredegar. Anii în care fiii lui Carol Martel au condus ca majordomi ai palatului din 741 până în 747, când Pepin al III-lea a domnit ca unic majordom și, mai cu seamă, când Al Doilea Continuator a preluat ștafeta, domnia lui Pepin ca rege (751–768), au fost anii formatori pentru regimul carolingian și pentru Carol, care este subiectul acestei cărți. Al Doilea Continuator încheie cu moartea lui Pepin al III-lea, scindarea regatului și consacrările fiilor lui Pepin, Carol și Carloman.

Atât Childebrand, cât și Nibelung au scris pentru a slăvi dinastia și pe franci; „consistent și părtinitor“ și cu „o strălucire triumfală“ sunt termeni care rezumă obiectiv o narațiune cu două tăișuri care se abate uneori de la „realitățile celor descrise“.²¹ Childebrand și Nibelung nu au fost autori în sensul modern al termenului, ci patroni, împuterniciți sau supraveghetori ai *gesta* și – în cazul lui Childebrand – care se autoidentifică drept participant în aceste cronici. Moșiile lor se aflau în Burgundia, ei petrecându-și mare parte din timp ocupându-se de afacerile de acolo. Alteori, ei par să fi avut treburi la curte sau la palat, în anturajul administrativ, iar ulterior, în cel regal. Acești oameni erau *din* familia domnitoare, dar nu au făcut parte în totalitate *din* ea. Mama lui Childebrand pare să fi fost concubina, nu soția, lui Martel. Childebrand și Nibelung

nu au purtat, până la urmă, numele Pepinilor și nu este clar cât de mult a contat acest lucru în realitate: nepoții lui Pepin al II-lea s-au numit Arnulf, Hugh, Pepin și Gotfrid (fiii lui Drogo) și Theodoald (fiul lui Grimoald). Legile canonice existau, desigur, în cărțile france, însă a sublinia ce anume trecea drept normă în anii 750 și înainte, până prin anul 700, este anacronic. În realitate, nașterile și decesele neprevăzute continuau să stabilească pretențiile la succesiune în regatul francilor. Unul dintre cei doi fii ai majordomului Pepin al II-lea a fost la un pas de moarte în 714, când a intrat într-o biserică să se roage pentru însănătoșirea tatălui său, căzând el însuși victimă sabiei unui asasin.²² Istoria încurajează gândurile contrafactice: în 747, ce ar fi fost dacă cei doi fii ai lui Martel ar fi fost răpuși de boli sau dacă cei doi fii ai lui Pepin al III-lea (dintre care nici unul nu avea încă un fiu) ar fi murit în, să zicem, 768? Era de neconceput ca, într-unul din cazuri, Childebrand în 747, sau în celălalt, Nibelung în 768, să fi făcut o ofertă pentru regatul franc? Principiul incertitudinii a fost implicat cu prisosință în succesiunea dinastică.

VII. O POVEȘTE COMPLICATĂ

Restul acestui capitol combină elemente din poveștile de mai sus într-o narațiune „cu de toate“ care se prelungește apoi în ultima parte a vieții lui Pepin al II-lea și în viețile copiilor săi. De ce să includ atâta poveste de fond când subiectul acestei cărți este Carol, fiul cel mare al lui Pepin al III-lea? Răspunsul este că această familie excepțional de bine documentată îi oferă lui Carol un context. Cititorii care au întâlnit și au simțit (cu cât mai des, cu atât mai bine) ciudătenia unei lumi în care protagoniștii au fost războinicii și domnițele lor, oamenii pioși și organizatorii de spectacole rituale, obișnuindu-se cu peisajele în care acești oameni s-au implicat intenționat în acțiuni și interacțiuni, urmărind scopuri sociopolitice, sunt mai în măsură să refacă sau să reinterpreteze viața lui Carol.

În Ziua Înălțării, 13 mai 706, Pepin și Plectrud, fiica bogatei văduve Irmina, și-au revendicat drepturile și au dat mai mult pământ bisericii lui Willibrord de la Echternach. Căsătorindu-se cu Plectrud, Pepin își însușise și bunurile ei, lucru cu atât mai simplu cu cât ea avea doar surori și nici un frate. Darul cuplului în această zi de bun augur evidențiază unirea bogăției familiei și dotarea locurilor sfinte, urmând ritmuri de achiziție și de redistribuire care au alternat de-a lungul generațiilor în familii și de-a lungul perioadelor în care au servit custozii bisericilor. Fluxul pe termen scurt s-a văzut în stabilitatea pe termen lung.²³

Pepin și Plectrud porunciseră întocmirea a două carti. Într-unul numeau Echternach „mănăstirea noastră“, declarau că era „clădită pe proprietatea noastră“ și îi ofereau o înzestrare suplimentară, pe care Plectrud o dobândise de la unchiul ei defunct, fratele Irminei, „astfel încât comunitatea să poată prospera acolo pururea, cu condiția ca această mănăstire să rămână de acum pe vecie sub dominația și protecția noastră și a urmașilor noștri“. ²⁴ În a doua cartă, sponsorii confirmau garantarea mănăstirii lui Willibrord, menționând că, după moartea acestuia, frații trebuiau să aleagă ei înșiși următorul abate „cu condiția ca acesta să ne fie credincios nouă și urmașilor noștri și să trăiască potrivit sfintei sale rânduieli, iar ei să rămână sub protecția și ocrotirea noastră“. Dacă vreoa rudă ar fi contestat acest lucru în viitor, aceea ar fi „atras mânia lui Dumnezeu Atotputernic și ar trebui să facă rectificări potrivit valorii proprietății la acel moment, dar să și plătească vistieriei [regale] o taxă de zece monede de aur și 20 de argint“. ²⁵ Pentru Pepin și Plectrud, drepturile de „dominație și de protecție“ și siguranța fidelității abatelui erau cele mai sigure forme de control pe care le aveau la îndemână. ²⁶ Willibrord, care intenționa să ridice biserici în Frizia, și-a îndeplinit visul de a aduce multe moaște de la Roma pe care să le pună în altare. ²⁷ Venerarea moaștelor, deși niciodată recomandată de vreun edict bisericesc (și asta poate fi o surpriză), fusese de mult inclusă în practica religioasă. Ea a devenit deodată produsul și semnul colaborării spontane dintre laici și slujitorii bisericilor. ²⁸ Dacă abordezi caracterul straniu al acestei lumi medievale timpurii cu înțelegere, vei menține un echilibru între noțiunea de valoare sugerată de moaștele de la Roma și sancțiunile bănești impuse celor care își luau înapoi pământurile pe care rudele lor le dăduseră mănăstirilor.

Regulile monastice stipulau că abații trebuiau aleși de comunitățile lor, însă rudele și patronii, precum și abații, jucau roluri importante în numirile abațiale. Succesorii lui Willibrord ca abați de Echternach au fost rudele lui apropiate, Aldbert, apoi Beornrad. ²⁹ Miza fiind mare, tensiunile din jurul succesiunii abațiale puteau degenera în dispute între rude. Tensiuni și dispute similare generate de succesiunile regilor punctaseră istoria francă mai bine de 200 de ani, presupunând de obicei conflicte violente între rivalii merovingieni. Apariția majordomilor de la palate a generat o formă de conducere dublă (comparabilă cu cea a califilor și a vizirilor în lumea musulmană din perioada abbasidă – circa 750–1258), cu funcții guvernamentale și avere transferate lent, dar sigur de la rege către majordom printr-un proces obscur care a debutat cu două asasinate regale în anii 670 și s-a extins de-a lungul a cinci

decenii ulterioare.³⁰ În *LHF*, moartea și anii de domnie ai regilor au continuat să fie consemnate până când textul s-a oprit în 727, în vreme ce, din anii 670 încolo, majordomul Pepin al II-lea a fost *princeps* („conducător“)³¹ îndreptățit. Faptul că după Clotaire al III-lea (d. 673) Beda i-a menționat pe majordomii franci, dar niciodată pe regi, a fost un semn al conștientizării de către acesta a realităților politice din Franția. Merovingienii nu doar că deveneau acum în mod evident figuri mai mult totemice decât puternice, dar ei deveneau și greu de găsit. În 715, când Dagobert al III-lea a murit fără un moștenitor clar, „francii au urcat pe tron un cleric pe nume Daniel, după ce au așteptat ca moștenitorul lui să crească și l-au numit Chilperic“; cinci ani mai târziu „francii l-au pus rege peste ei pe Theuderic, fiu al lui Dagobert al III-lea, crescut (*nurtitus*) în mănăstirea de la Chelles“.³² Astfel, regii puteau fi încă întâlniți în vremea lui Martel având legitimitatea dată în concesiune. Dar, grație lui Martel, s-a dovedit că acest contract de concesiune nu a durat mult.

De la două soții, Pepin al II-lea a avut numeroși potențiali moștenitori într-un regim dominat tot mai mult de aspectul ereditar. Pepin și Plectrud au avut doi fii. Cel mai mare, Drogo (născut probabil în anii 670), duce de Champagne, a avut patru fii, în vreme ce fiul mai mic, Grimoald (născut probabil prin anii 680), a fost majordom de palat în Austrasia și a avut un fiu, Theodoald, cu o concubină.³³ Pepin și Alpaida au avut un fiu, născut în 688, pe nume Carol, „Carlo în limba sa maternă“ (și poreclit prima oară „Martel“ în secolul al IX-lea; eu folosesc frecvent porecla pentru a-l deosebi de numele omonime ulterioare), care a avut la rândul lui un fiu pe nume Carloman, născut în 708/709, și un al doilea fiu, Pepin al III-lea, născut în 714 sau 715.³⁴ Unii cercetători au crezut de cuviință să îl numească pe Pepin al II-lea poligad. Mă îndoiesc că el ori contemporanii lui l-au considerat vreodată astfel. *LHF*, în Capitolul 48, o descrie pe Plectrud drept *uxor nobilissima et sapientissima* („soață preanobilă și preaînțeleaptă“), în vreme ce Continuatorul, în Capitolul 5, o numește *uxor nobilis et prudentissima* („soață nobilă și preachibzuită“). *LHF* spune că Martel s-a născut „dintr-o altă soață“ (*uxor*), pe care însă nu o numește, în vreme ce Continuatorul, în Capitolul 6, o numește Alpaida, identificând-o drept *uxor nobilis et eligans* („soață nobilă și seducătoare“).³⁵ Unii istorici moderni au considerat imposibil de crezut faptul că poligamia era practică de persoane pe care textele de pe la 700 le prezentau ca fiind creștinate cu mult timp în urmă. În schimb, istoricii au găsit un compromis numit *Friedelehe*, o uniune informală, așadar reversibilă, pentru bărbații din elita francă. Alpaida a fost menționată drept un bun exemplu de *Friedelfrau*. Istoricii dreptului

canonic par să fi fost mult mai preocupați decât au fost membrii elitei france înșiși în legătură cu obiceiurile lor sexuale. Recent, *Friedelehe* a fost prezentată convingător ca o născocire a unor dorințe deșarte din vremurile moderne.³⁶ Atitudinea flexibilă față de concubinaj și pretențiile urmașilor concubinelor par să fi coexistat cu o deosebire confirmată între drepturile de moștenire ale copiilor soțiilor și dreptul unui bărbat de a-și lăsa averea fiilor concubinelor și nepoților.

În deceniile din jurul anului 700, puterea reală a făcut din funcția de majordom ceea ce regalitatea fusese atâta vreme, „o resursă limitată“, succesiunea fiind în cazul ei inevitabil contestată.³⁷ În 708, Drogo, fiul lui Pepin, a murit, iar fiul lui, Arnulf, i-a succedat la conducerea ducatului de Champagne. La scurt timp după aceea, majordomul palatului franc, fiul mai mic al lui Pepin, și presupusul moștenitor Grimoald, s-a însurat cu fiica unui duce de Frizia, care, luând în calcul anii de conflicte dintre franci și frizoni, pare o mișcare în scopul concilierii, care i-a consolidat poziția lui Grimoald.³⁸ La începutul lui 714, Pepin era deja bolnav. Pe 2 martie, prea slăbit din cauza bolii pentru a atesta carta prin care era fondată mănăstirea de la Susteren, care garanta controlul lui Willibrord, Plectrud confirmă donația în numele lui.³⁹ El a adăugat și a subliniat că succesorul lui Willibrord trebuia să fie în egală măsură loial „fiului nostru Grimoald și fiilor acestuia, precum și fiului nostru Drogo și fiilor acestuia, nepoții noștri“.⁴⁰ Pepin respingea, de fapt, pretențiile lui Martel și ale fiului său Carloman (născut pe la 708).⁴¹ Dar Grimoald, venind să își viziteze tatăl bolnav, a făcut un popas la Liège pentru a se ruga în biserica dedicată Sfântului Lambert (un episcop de Maastricht asasinat în 703 și venerat acum de Pepin și de Plectrud, printre alții); iar „acolo, în biserică, Grimoald a fost asasinat“.⁴² Deși nici o sursă nu dă vina pe Martel, acesta ar fi trebuit să fie extrem de altruist ca să nu vadă că moartea lui Grimoald le-ar fi adus un avantaj lui și fiului său. Reacția muribundului Pepin a fost să dea dovadă de suficientă tărie pentru a-l numi pe micul fiu al lui Grimoald (*parvulus*), Theudoald, majordom al neustrienilor.⁴³ Nu știm dacă această cartă de la Susteren, din 2 martie, ori moartea lui Pepin, pe 16 decembrie 714, au fost imboldul, dar Martel și-a propus să mai aibă încă un fiu.

Influența lui Pepin asupra Neustriei fusese mereu limitată.⁴⁴ Când ducele frizonilor, Radbod, a făcut o alianță oportunistă cu neustrienii, dezlănțuind atacuri ale frizonilor în regiunea din preajma Utrechtului, Willibrord s-a refugiat în sud, la Echternach.⁴⁵ Ramurile rivale ale familiei Pepinilor și pretențiile lor la moștenirea lui Pepin au fost prinse în vechile ostilități între neustrieni și austrasieni. Competiția era legată